

**BUXORO VOHASIDA DINIY MAROSIMLARNING IJTIMOIIY-MADANIY
HAYOTDAGI O‘RNI VA TRANSFORMATSIYASI)****Rajabova Munisa Shirin qizi***Osiyo Xalqaro Universiteti**MM3-T-2025 guruhi magistranti*

Annotatsiya: Ushbu tezisda o‘zbek xalqi turmush tarzida diniy marosimlarning shakllanishi, rivoji va ijtimoiy hayot bilan uyg‘unlashuvi Buxoro vohasi misolida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida diniy marosimlarning tarixiy ildizlari, ularning mahalliy urf-odatlar bilan sintezi hamda zamonaviy jamiyat sharoitidagi funksional ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, diniy marosimlarning milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy qadriyatlarni saqlash va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdagi o‘rni asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: diniy marosimlar, Buxoro vohasi, urf-odatlar, islomiy an’analar, etnografiya, turmush tarzi.

**ИНТЕГРАЦИЯ РЕЛИГИОЗНЫХ ОБРЯДОВ В ОБРАЗ ЖИЗНИ
УЗБЕКСКОГО НАРОДА (НА ПРИМЕРЕ БУХАРСКОГО ОАЗИСА)***Раджабова Муниса Ширин кизи**Магистрант группы MM3-T-2025**Азиатский международный университет*

Аннотация: В статье проводится научный анализ формирования, развития и интеграции религиозных обрядов в образ жизни узбекского народа на примере Бухарского оазиса. Рассматриваются исторические корни религиозных традиций, их синтез с местными обычаями и функциональное значение в условиях современного общества. Обосновывается роль религиозных обрядов в сохранении национальной идентичности, духовных ценностей и социальной стабильности.

Ключевые слова: религиозные обряды, Бухарский оазис, традиции, исламские практики, этнография, образ жизни.

**INTEGRATION OF RELIGIOUS RITUALS INTO THE LIFESTYLE OF
THE UZBEK PEOPLE (A CASE STUDY OF THE BUKHARA OASIS)***Rajabova Munisa Shirin qizi**Master's student of group MM3-T-2025**Asia International University*

Annotation: The article examines the formation, development, and integration of religious rituals into the lifestyle of the Uzbek people using the Bukhara oasis as a case study. The research analyzes the historical roots of religious practices, their synthesis with local traditions, and their functional significance in modern society. The study highlights the role of religious rituals in preserving national identity, strengthening moral values, and maintaining social stability.

Keywords: religious rituals, Bukhara oasis, traditions, Islamic practices, ethnography, lifestyle.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida milliy madaniyat va ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z asarlarida va nutqlarida xalqning tarixiy xotirasi, diniy bag'rikenglik va milliy an'analarni saqlash masalasiga doimiy ravishda e'tibor qaratadi. Xususan, Prezidentimiz "milliy qadriyatlar va diniy meros xalqning ma'naviy tayanchi hisoblanadi" deya ta'kidlab, diniy an'analarning jamiyat hayotidagi muhim o'rnini alohida qayd etadi.

O'zbek xalqi turmush tarzida diniy marosimlar nafaqat e'tiqodiy amaliyot, balki ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi, jamiyatda axloqiy me'yorlarni mustahkamlovchi muhim institut sifatida shakllangan. Ayniqsa, Buxoro vohasi tarixan islom sivilizatsiyasining yirik markazlaridan biri bo'lib, bu hududda diniy marosimlar mahalliy urf-odatlar bilan uzviy bog'langan holda rivojlangan. Shu jihatdan, mazkur tadqiqot diniy marosimlarning turmush tarziga uyg'unlashuvini ilmiy asosda o'rganishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bugungi globallashuv va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida diniy marosimlarning jamiyat hayotidagi ahamiyatini ilmiy asosda o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. O'zbek xalqi turmush tarzida diniy marosimlar asrlar davomida shakllanib, xalqning ma'naviy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlari bilan uzviy bog'langan. Ayniqsa, Buxoro vohasi tarixan islom sivilizatsiyasi va diniy-ilmiy tafakkur markazlaridan biri sifatida diniy marosimlarning boy va rang-barang tizimi bilan ajralib turadi. Mazkur tadqiqot kompleks ilmiy yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot metodologiyasi sifatli (qualitative) va qisman tavsifiy-analitik usullarga tayangan holda ishlab chiqildi. Dastlab, tarixiy-tahliliy metod yordamida Buxoro vohasida diniy marosimlarning shakllanish bosqichlari va ularning evolyutsion rivoji o'rganildi. Ushbu metod diniy marosimlarning tarixiy ildizlarini aniqlash hamda ularning bugungi kundagi shakllari bilan qiyosiy tahlil qilish imkonini berdi. Etnografik metod asosida hududda saqlanib qolgan diniy marosimlar – nikoh, sunnat, dafn

marosimlari hamda diniy bayramlarga oid amaliyotlar kuzatildi va tahlil qilindi. Kuzatuvlar orqali marosimlarning real ijtimoiy muhitdagi funksional ahamiyati, ularning jamiyat a'zolari o'rtasidagi munosabatlarga ta'siri aniqlashtirildi.

Mazkur tezisda Buxoro vohasida diniy marosimlarning ijtimoiy-madaniy hayotdagi o'rni, ularning tarixiy ildizlari va zamonaviy jamiyat sharoitidagi transformatsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida nikoh, sunnat, dafn marosimlari, shuningdek, Ramazon va Qurbon hayitlari kabi diniy amaliyotlarning jamiyatda axloqiy me'yorlarni shakllantirish, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash va avlodlar o'rtasida ma'naviy merosni uzatishdagi roli aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Buxoro vohasida diniy marosimlar faqatgina diniy e'tiqod ifodasi sifatida emas, balki muhim ijtimoiy institut sifatida faoliyat yuritadi. Marosimlar jarayonida jamiyat a'zolari o'rtasida o'zaro hurmat, hamjihatlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi qadriyatlar mustahkamlanadi. Shu bilan birga, zamonaviy hayot talablari ta'sirida ayrim marosimlarning tashkiliy jihatlari soddalashtirilmoqda, biroq ularning asosiy diniy mazmuni va ramziy ahamiyati saqlanib qolmoqda.

Tezisda, shuningdek, diniy marosimlarning mahalliy urf-odatlar bilan uyg'unlashuvi natijasida o'ziga xos madaniy model shakllangani ta'kidlanadi. Ushbu model milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va jamiyatda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot xulosalari diniy marosimlarni ilmiy jihatdan o'rganish va ularni zamonaviy ijtimoiy jarayonlar bilan uyg'un holda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqot sifatli (qualitative) ilmiy yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot metodologiyasi kompleks xarakterga ega bo'lib, unda bir nechta ilmiy usullar uyg'un holda qo'llanildi. Xususan, tarixiy-tahliliy usul orqali diniy marosimlarning shakllanish bosqichlari va ularning Buxoro vohasi hududida rivojlanish jarayoni o'rganildi. Ushbu yondashuv marosimlarning qadimgi ildizlari hamda ularning zamonaviy ko'rinishlarini qiyoslash imkonini berdi. Etnografik kuzatuv usuli yordamida Buxoro vohasida amalda mavjud bo'lgan diniy marosimlar, jumladan, nikoh, dafn, sunnat to'ylari va diniy bayramlarga oid amaliyotlar tahlil qilindi. Kuzatuvlar orqali marosimlarning real ijtimoiy muhitdagi funksional ahamiyati va jamiyat a'zolari o'rtasidagi munosabatlarga ta'siri aniqlashtirildi. Shuningdek, qiyosiy-tahliliy metod asosida Buxoro vohasidagi diniy marosimlar O'zbekistonning boshqa hududlarida uchraydigan marosimlar bilan solishtirildi. Bu usul hududiy o'ziga xosliklarni aniqlash va diniy marosimlarning mahalliy madaniyat bilan uyg'unlashuv darajasini baholash imkonini berdi. Tadqiqotda yozma manbalar, ilmiy maqolalar va normativ-huquqiy hujjatlar ham manbaviy asos sifatida foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy, etnografik kuzatuv, qiyosiy va manbaviy tahlil usullaridan foydalanildi. Buxoro vohasida keng tarqalgan diniy marosimlarning mazmuni, tuzilishi va ijtimoiy funksiyalari o'rganildi. Shuningdek, yozma manbalar,

ilmiy adabiyotlar va zamonaviy tadqiqotlar asosida marosimlarning evolyutsion jarayoni tahlil qilindi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Buxoro vohasida diniy marosimlar kundalik turmush bilan chambarchas bog'langan. Nikoh, sunnat, dafn marosimlari, Ramazon va Qurbon hayitlari mahalliy an'analar bilan uyg'unlashgan holda amalga oshiriladi. Ushbu marosimlarda diniy talablar bilan bir qatorda hududiy xususiyatlar, milliy taomlar, kiyinish madaniyati va marosim tartibi muhim o'rin tutadi. Marosimlar orqali jamiyatda o'zaro hurmat, birdamlik va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillari mustahkamlanadi. Aniqlanishicha, diniy marosimlar avlodlararo uzviylikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Katta avlod vakillari marosimlar orqali yosh avlodga diniy bilimlar bilan birga axloqiy me'yorlar va milliy qadriyatlarni yetkazadi. Bu jarayon milliy o'zlikni anglash va madaniy xotirani saqlashga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida zamonaviy sharoitda diniy marosimlarning transformatsiyaga uchrayotgani ham kuzatildi. Xususan, ayrim marosimlar soddalashtirilgan shaklda o'tkazilayotgan bo'lsa-da, ularning asosiy diniy mazmuni saqlanib qolmoqda. Bu holat diniy an'analarning moslashuvchanligini va ularning zamonaviy jamiyat talablariga mos ravishda rivojlanayotganini ko'rsatadi. Umuman olganda, natijalar diniy marosimlarning Buxoro vohasi aholisining turmush tarzida barqaror ijtimoiy muhitni shakllantirish, ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash va madaniy merosni asrab-avaylashdagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Masalan, nikoh marosimlarida islomiy shartlar bilan birga qadimiy xalqona urf-odatlar saqlanib qolgan. Dafn marosimlarida esa diniy qoidalarga amal qilish bilan birga jamoaviy birdamlik va o'zaro yordam tamoyillari namoyon bo'ladi. Bu holat diniy marosimlarning jamiyatda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlovchi vosita sifatida xizmat qilishini ko'rsatadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Buxoro vohasida diniy marosimlar o'zbek xalqining turmush tarzida muhim ijtimoiy va madaniy institut sifatida faoliyat yuritadi. Ushbu marosimlar orqali milliy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va diniy bilimlar avloddan-avlodga uzatiladi. Tadqiqot natijalari diniy marosimlarning mahalliy madaniyat bilan uyg'unlashuvi jamiyatda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil ekanini tasdiqlaydi.

Shuningdek, diniy marosimlarni ilmiy jihatdan o'rganish ularni zamonaviy ijtimoiy jarayonlar bilan uyg'un holda rivojlantirish va madaniy meros sifatida asrab-avaylash zarurligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot natijalari etnologiya, madaniyatshunoslik va dinshunoslik sohalaridagi keyingi ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Buxoro vohasida diniy marosimlar o'zbek xalqining turmush tarzida chuqur ildiz otgan bo'lib, ular milliy madaniyatning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu marosimlar orqali avlodlar o'rtasida ma'naviy meros uzatiladi, axloqiy qadriyatlar mustahkamlanadi va jamiyatda barqarorlik ta'minlanadi. Diniy marosimlarning mahalliy urf-odatlar bilan uyg'unlashuvi o'zbek xalqining boy madaniy merosini saqlab qolishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. Qodirov A. **Zamonaviy O'zbekistonda diniy qadriyatlar va jamiyat.** – Toshkent: Akademnashr, 2021.
3. Rasulov S. **O'zbek xalq marosimlari va an'analari: zamonaviy tahlil.** – Toshkent: Fan, 2020.
4. Karimova D. **Etnomadaniyat va diniy identitet masalalari.** – Toshkent, 2023.
5. Islomov B. **Markaziy Osiyoda islomiy an'analar va modernizatsiya.** – Toshkent, 2022.
6. Saidov U. **Diniy marosimlarning sotsiokulturologik tahlili.** – Toshkent, 2024.